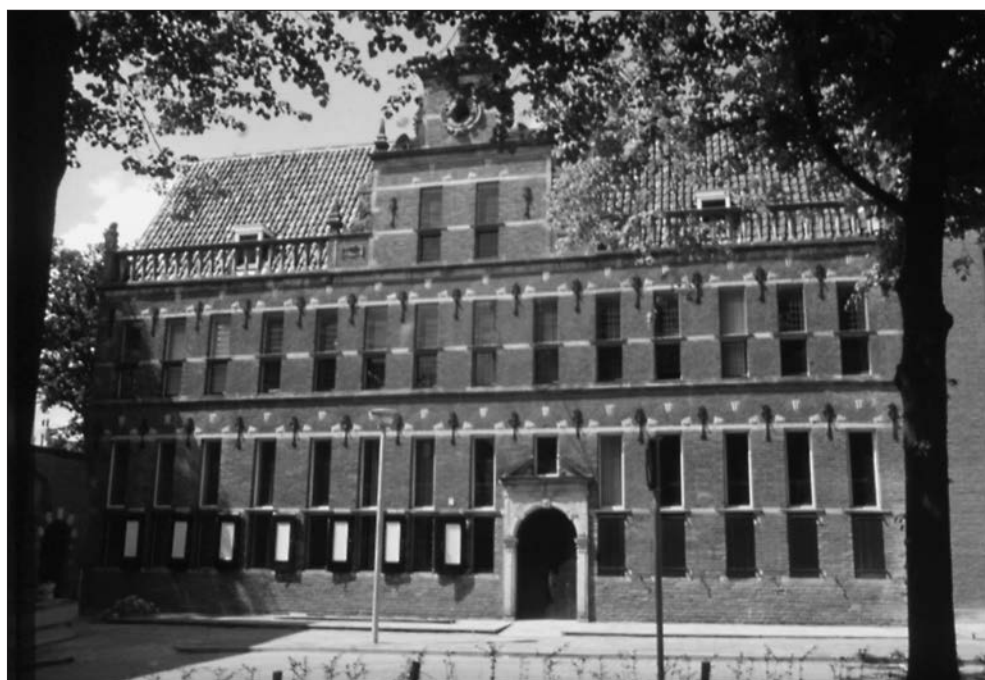

Guyotplein 3, de directiewoning van het voormalige doveninstituut

Jan van der Hoeve, Ria van Loenen

Inleiding

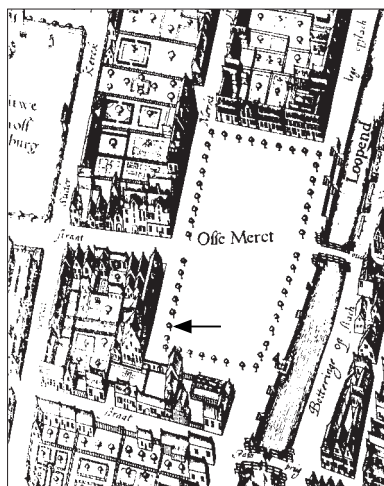
De restauratie en herindeling van het pand Guyotplein 3 als onderdeel van het nieuwe gerechtsgebouw gaf de gelegenheid om enige aanvullende bouwhistorische waarnemingen te verrichten¹. Hiermee zijn nog lang niet alle vragen over de bouwgeschiedenis opgelost, enerzijds omdat er al veel (ingrijpende) verbouwingen in het verleden hebben plaatsgevonden en anderzijds omdat de huidige verbouwing een relatief bescheiden karakter had. Zo zijn vrijwel alle pleisterlagen op de muren gehandhaafd, waardoor het metselwerk niet in het zicht is geweest. Omdat alle tussenwanden van de verdieping bij de start van het bouwhistorische onderzoek reeds waren verwijderd, was het hier alleen nog maar mogelijk om de wijzigingen in de indeling te bestuderen aan de hand van de opeen-

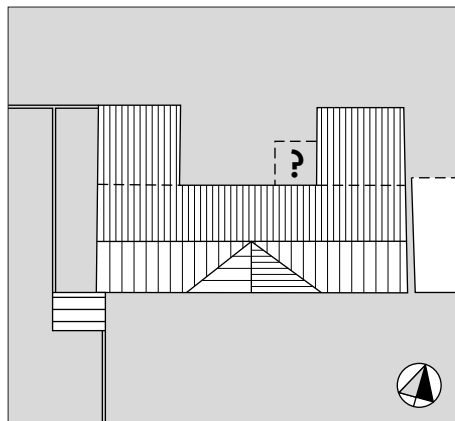
Afb. 1. Voorgevel in huidige toestand. Foto: Jan van der Hoeve.

1. Dit onderzoek is in 1996 en 1997 verricht door Aletta Bastmeijer, Sikke-Bart Frieling en Barbara Lampe, allen werkzaam bij de Stichting Monument & Materiaal, en Jan van der Hoeve. Eerdere bouwhistorische opnames werden verricht door Frank van der Waard en Albert Reinstra en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. In 1986 heeft een uitgebreid kleuronderzoek in het pand plaatsgevonden door Lammert Muller. Het archiefonderzoek is verricht door Ria van Loenen, die ook de verwerking van de gevonden gegevens in de tekst heeft verzorgd.

volging van de kleurlagen op de balken en vloerdelen. De plaatsing van de tussenwanden valt te herkennen aan de ongeschilderde stroken, overgangen in kleurafwerking of verschillen in de lagenopbouw van de kleuren. Bij het onderzoek zijn betrekkelijk weinig gegevens gevonden over de 19e-eeuwse afwerking, omdat deze bij verbouwingen van circa 1986 zijn verwijderd.

Afb. 2. Detail van de kaart van Haubois, ca. 1634.
Collectie Groninger Archieven.

Afb. 3. Reconstructie van het oorspronkelijke kapplan.
De plaats en omvang van het trappenhuis is onbekend.
Schets: Jan van der Hoeve.

Oorspronkelijke opzet, vanaf 1627

Het pand Guyotplein 3 ligt in de 17e-eeuwse stadsuitleg van de stad Groningen, waarvan de verkaveling is gestart omstreeks 1619 (afb. 1). Aan de Ossenmarkt en het Guyotplein zijn voorname huizen op royale percelen gebouwd (afb. 2). Het pand Guyotplein 3 behoort tot de oudste huizen in dit gebied en dateert uit 1627. In het begin van de 20ste eeuw was dit jaartal ("Ao 1627") nog in de gootlijst van de voorgevel zichtbaar (afb. 11). De eerste bewoners van het huis waren Jonker Johan Coenders, later burgemeester van de stad en zijn eerste echtgenote Bauwtje Tiddinga². Johan Coenders overleed in 1664. Daarop werd het huis geërfd door schoonzoon Jonker Johan Clant van Stedum, sinds 1654 gehuwd met Anna Coenders³.

Guyotplein 3 was destijds een breed tweelaags gebouw met een zadeldak en hoogstwaarschijnlijk twee onderkelderde smalle eenlaags aanbouwen tegen de achtergevel (uitstekken), elk van beide voorzien van een lessenaardak⁴. De helling van het lessenaardak van het oostelijke uitstek valt te reconstrueren aan de hand van de vlechtingen in de oostelijke kopgevel. Daarmee werd ook duidelijk dat deze lessenaardaken eertijds aansloten op het zadeldak van het voorste deel van het gebouw (afb. 3).

2. Zie voor dit echtpaar ook Hommes, 1963, 176.

3. Feith 1912, 85.

4. Het oostelijke uitstek behoort tot de oorspronkelijke opzet, zoals blijkt uit de buitengevels en de afwerking van de muur tussen het voorgebouw en de keuken. De toeschrijving van het westelijke uitstek tot de eerste bouw-fase berust op de vogelvluchtplattegrond van Groningen door Haubois (1634) en bouwsporen in de westelijke zijgevel. De westelijke zijgevel is echter sterk verstoord door latere verbouwingen, zodat de interpretatie enigszins onzeker blijft.

De voorgevel heeft een karakteristiek 17e-eeuws uiterlijk, dat gekenmerkt wordt door smalle kloostervensters op de begane grond en de eerste verdieping, halfronde ontlastingsbogen met natuurstenen aanzet- en middenblokken en horizontale natuurstenen banden. De balklagen van respectievelijk de begane grond en de eerste verdieping zijn door middel van de smeedijzeren sierankers met de gevel verbonden. Het midden van de gevel wordt benadrukt door een steekkap met een brede, rijk versierde trapgevel, geflankeerd door zandstenen balustrades. Deze onderdelen zijn in 1937 gereconstrueerd naar oude tekeningen en prenten, volgens een ontwerp van de architect A.L. Oger. Bij de sloop van de originele geveltop en balustrades in het midden van de 19e eeuw waren alleen de leeuwtjes bewaard gebleven. Volgens de vogelvluchtplattegrond van Haubois (gedateerd omstreeks 1634) bevond zich op de achtergevel een soortgelijke opbouw, maar daarvan is in de kapconstructie geen spoor teruggevonden.

Zonder verdergaand onderzoek door middel van ontleistering van het muurwerk is het niet geheel zeker of de huidige entree in de voorgevel tot de eerste bouwfase behoort. Het rommelige metselwerk boven de poort wijst op een verbouwing of een latere toevoeging van de entree. De achterliggende gang en het trappenhuis hebben hun huidige opzet pas in het laatste kwart van de 17e eeuw verkregen. Zeker is dat zich in de westelijke zijgevel een ingang bevond, die echter niet als de hoofdentree valt te beschouwen.

In de overige gevels bevonden zich soortgelijke kloostervensters als in de voorgevel, waarvan nog enkele sporen zijn gevonden in de achtergevel van het oostelijke uitstek (de keuken) en in de westelijke zijgevel. In de westelijke zijgevel bevonden zich verder nog een groot kruisvenster (afb. 4) en de bovengenoemde toegang met een bovenlicht. Van dit bovenlicht is een klein gedeelte van de linkerhoek teruggevonden.

De vloerconstructies bestaan uit enkelvoudige grenenhouten balklagen, voorzien van eikenhouten sleutelstukken⁵. Deze balklagen en vloerdelen waren in alle ruimten in het zicht gelaten en geschilderd in de kleuren blauw, rood, roodbruin of omber. Het plafond van de tuinkamer in het westelijke uitstek had een luxueuzere afwerking. Dit was roodbruin geschilderd, waarbij de balken waren voorzien van gouden lijnen. Deze lijnen zijn doorgezet op de sleutelstukken en over de muurankers.

Afb. 4. Westelijke zijgevel, detail van het dichtgemetselde kruisvenster. De bovenzijde van dit venster bestond uit twee zandstenen lateien, waarboven een bakstenen ontlastingsboog.

Foto: Jan van der Hoeve.

5. Bijzonderheden zijn opgenomen in het artikel over sleutelstukken in dit jaarboek.

De kapconstructie van het voorste gedeelte van het huis bestaat uit gekoppelde grenenhouten sporenparen, ondersteund door enkelvoudige gebinten. Deze gebinten zijn uitgevoerd in grenen- en eikenhout, hetgeen karakteristiek is voor het begin van 17e eeuw. Zowel de gebinten als de sporenparen zijn voorzien van telmerken. Ten behoeve van de vlieringvloer zijn tussen de gebinten hulpconstructies aangebracht, de zogenaamde hangbalken. Deze naam is ontleend aan het feit dat ze met ijzeren beugels aan de gebintenconstructie zijn opgehangen. Zolder en vliering werden klaarblijkelijk van meet af aan benut voor de opslag van goederen. Deze opslagfunctie bestond ook nog in de 18e eeuw, getuige de uitschuifbare hijsbalk en het hijsrad uit die periode.

De begane grond en de eerste verdieping waren in de 17e eeuw onderverdeeld in rechthoekige kamers van verschillende grootte. De verwarming geschiedde door middel van schouwen, die tegen de kop- en tussenwanden waren geplaatst. De plaats van de oudste trap tussen de begane grond en de eerste verdieping viel niet vast te stellen. In de balklaag en vloer van de eerste verdieping zijn daarvoor nergens aanwijzingen gevonden. De meest logische plaats bestaat uit een aanbouw tegen de achtergevel, direct naast het voormalige uitstek van de keuken.

De eerste verdieping van het voorste deel van het huis was in eerste opzet onderverdeeld in een drietal kamers. Van de middelste kamer was aan de achterzijde een gang afgescheiden. Deze gang gaf ook toegang tot de zoldertrap, die op vrijwel dezelfde plaats moet hebben gestaan als de huidige trap.

Verbouwingen in de late 17e eeuw

In 1673 werd het pand “*met het hof, klein huis en stallinge*” voor een koopsom van f 12.500,- aangekocht door Carl Rabenhaupt, die vooral bekend is als opperbevelhebber van de troepen die de stad in 1672 verdedigden tegen de bisschop van Munster (‘Bommenberend’). Rabenhaupt trok in mei 1674 in het huis, nadat hij zijn woning aan de Grote Markt had moeten verlaten. Veel tijd zal hij er niet doorgebracht hebben; de 72-jarige krijgsman werd veelvuldig in beslag genomen door gevechtshandelingen, tot hij op 12 augustus 1675 overleed. Zijn weduwe bleef wonen in het huis, dat “*aen dese provincie geadjudiceert (toegewezen) is*”⁶. De weduwe van Rabenhaupt was de uit Pruisen afkomstige Maria Dorothee baronesse de Recke van der Horst. Zij richtte zich in februari 1676 tot de Provincie met verzoek “*van faciliteiten op ’t stuk van woninge*”⁷. Deze werden haar toegestaan. De Staten van Stad en Lande namen op 25 juni 1687 het besluit het huis, dat inmiddels gehuurd en bewoond werd door de provinciale muntmeester David Hagenet, publiek te verkopen. Op 13 februari 1688 had de verkoop plaats en Hagenet zelf werd eigenaar voor de zeer lage prijs van f 5.600,-⁸.

De weduwe van Rabenhaupt óf Hagenet liet het pand aanpassen aan haar of zijn wensen. Daartoe werd in de centrale zone van de begane grond een aantal verbouwingen gerealiseerd. Onder meer werd een hal van twee traveeën (balkvakken) van de grote kamer aan de oostzijde afgescheiden, waartoe een muur van gele steentjes werd gebouwd. Bij het onderzoek viel duidelijk te zien dat deze muur, de rechtermuur in de hal, aansloot op het beschilderde plafond van de grote kamer. De verkleinde kamer kreeg een nieuwe plafondschildering, bestaan-

6. Voor de verhouding tussen Rabenhaupt en de Staten zie: Bolt, 1919, 21-44.

7. Feith, 86.

8. Ibidem, 86.

de uit een roodbruine ondergrond met planten- en bloemenmotieven in rood, blauw en groen. Achterin de hal werd een dubbelportaal geplaatst, waarvan de rechterdoorgang toegang geeft tot de trap en de linkertoegang tot de in hout overwelfde gang naar het achterterrein (afb. 5). Deze gang doorsnijdt de achtergevel, zoals goed is te zien in de kastruimte erboven. De doorbraak in de gevel tussen de voorste en achterste beuk is getuige de scheurvorming in het pleisterwerk en de aangebrachte hulpconstructie niet oorspronkelijk.

Afb. 5. Dubbelportaal in de hal, vermoedelijk uit de late 17e eeuw. Foto: Jaap Buist.

In deze periode moet ook een nieuwe aanbouw naast het oostelijke uitstek tegen de achtergevel zijn opgetrokken, hetgeen mogelijk samenhang met de wijziging van het trappenhuis. Hiervoor is waarschijnlijk de bestaande uitbouw van de oudste trap gesloopt. In de achtergevel valt de bouwnaad tussen het oorspronkelijke uitstek en de nieuwe aanbouw slechts met grote moeite te traceren, omdat men het metselverband heeft bijgewerkt met schijnvoegen. Bestaande voegen zijn hierbij in een rode kleur onzichtbaar gemaakt, terwijl nieuwe schijnvoegen zijn aangebracht in de regelmaat van het metselverband. De binnenwanden werden gepleisterd en wit gekalkt, zoals onder de latere betegeling zichtbaar was.

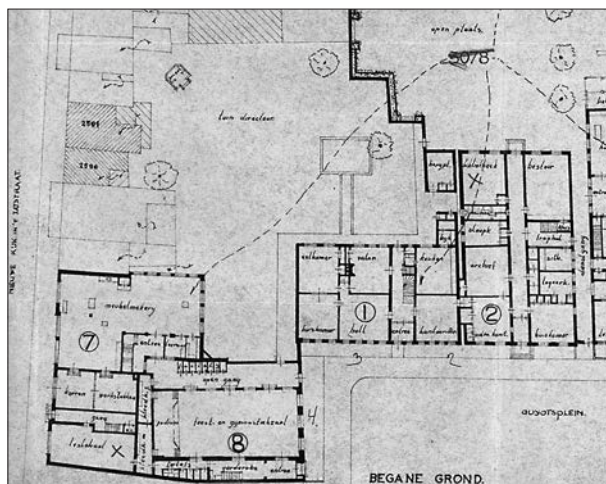
Verder heeft een modernisering van de interieurafwerking plaatsgevonden. Het portaal achterin de hal werd gemarmerd: geschilderd alsof de constructie in marmer was uitgevoerd. Het houten tongewelf van de aansluitende gang naar de tuin werd beschilderd met wolken, zodat het leek alsof men reeds in de open lucht was. Voor de overige plafonds werden voornamelijk de kleuren rood en groen toegepast.

Vroeg-18e-eeuwse verbouwingen

David Hagenet was gehuwd met Elisabeth Coo. Na de dood van haar man hertrouwde zij in 1695 met de bekende Groninger predikant ds. Abraham Trommius, schrijver van de *'Concordantie des Bijbels'*. Op 10 mei 1704 werd het huis met zijn grote tuin, stalling, koetshuis en koetsierswoning voor de nog altijd

geringe prijs van f 6000,- overgedragen aan de uit Bentheim afkomstige mr. Johan Harmen Keiser, die kort tevoren lid der gezworen gemeente was geworden. Deze nieuwkomer in de kring der regenten bracht het tot raadsheer, lid der Hoge Justitiekamer en Gedeputeerde Staat⁹. In de vroege 18e eeuw onderging het huis opnieuw een verbouwing, waarbij de beide uitstekten tegen de achterzijde werden samengevoegd tot een brede aanbouw onder één doorgaand lesse-naardak.

Afb. 6. Plattegrond van de begane grond van Guyotplein 3 (aangeduid met: 1) en de bijbehorende tuin (aangeduid met: tuin directeur), situatie 1937. Tekening: Joh. Prummel, architect.

In de achterbouw werd een salon ingericht, die het nieuw gebouwde deel en één travée van de voormalige tuinkamer in het westelijke uitstek besloeg (afb. 6). De nieuwe salon kreeg een plafond, bestaande uit geprofileerde grenenhouten balken. De in de salon opgenomen 17e-eeuwse balk van de voormalige tuinkamer werd voorzien van een omtimmering, waardoor deze in vorm aansloot op de nieuwe balken. Het plafond was in eerste instantie dieprood geschilderd. De vloer bestaat uit dikke grenenhouten delen. Deze vloerdelen zijn op zwaluwstaartvormige eikenhouten wiggen geschoven, die op de vloerbalken zijn genageld. De vloerdelen zijn niet gespijkerd. Omdat deze vloerdelen zonder onderlinge verbindingen tegen elkaar aansluiten en dus kunnen kieren, moet er nog sprake zijn van een parketvloer of een tapijt. Het kozijn van de gangdeur heeft een geprofileerde omlijsting (belegstukken), die zeer karakteristiek is voor de eerste helft van de 18e eeuw. Ook de aanwezige paneeldeur kan nog uit de 18e eeuw dateren.

De tuinkamer werd, zoals al gezegd, met een travée verkleind. Tussen de nieuwe salon en de tuinkamer kwam een kastenwand met schouwen, rug aan rug geplaatst. Eén van de balken werd in de kastenwand opgenomen en bleef in zijn 17e-eeuwse staat bewaard, inclusief de geschilderde afwerking. De overige balken en vloervelden werden nieuw geschilderd.

Vermoedelijk valt de modernisering van de keuken ook in deze periode te dateren. De schouw werd vergroot, waardoor deze de volle breedte van de oostwand besloeg. Verder zijn de wanden bekleed met delfts-blauwe en witte tegels, waarvoor de bestaande pleisterafwerking ruw werd opgehakt. De motieven op de delfts-blauwe tegels, onder meer kinderspelen en landschapsjes, wijzen op een datering in het einde van de 17e eeuw of in de vroege 18e eeuw (afb. 7).

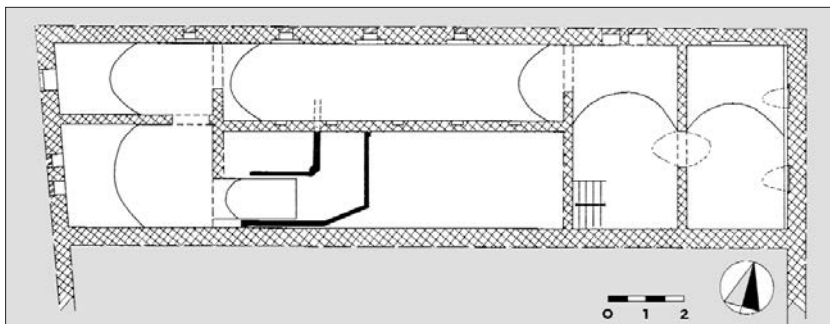
9. Ibidem, 87.

Afb. 7. De 18e-eeuwse schouw in de keuken, 1986. De achterwand van de schouw is betegeld met delfts-blauwe tegels, de boezem met witte tegels.
Foto: Lammert Muller (collectie Rijksgebouwendienst).

Door het volbouwen van de ruimte tussen beide uitsteken kwam de bestaande toegang tot de kelder onder het westelijke uitstek te vervallen. Daarmee werd deze kelder ontoegankelijk. Ter compensatie werden de beide kelders verbonden door een overwelfde gang (afb. 8). Deze gang werd verlicht door een drietal kelderlichten in de noordwand. In de zuidwand bevinden zich vijf kaarsnissen.

Op de begane grond werd een aantal betimmeringen vernieuwd en de interieurafwerking gemoderniseerd. Op de verdieping heeft een verbouwing plaatsgevonden, waarbij de rechter voorkamer met een travee werd verkleind. Tevens werd in deze kamer een nieuwe schouw geplaatst, geflankeerd door twee kasten. Deze interieurelementen zijn tot op heden bewaard gebleven (afb. 9). De oorspronkelijke middenkamer werd in twee kamers verdeeld.

Afb. 8. Plattegrond van de kelder, inclusief de oude trapopgang onder de huidige salon.
Tekening: Aletta Bastmeijer en Studio van Stralen.

19e-eeuwse verbouwingen

Ook de zoon en kleinzoon van mr. Johan Harmen Keiser bleven het huis bewonen. Op hun oude dag, kort voor hun dood, verkochten kleinzoon mr. Jan Harmen Keiser en diens echtgenote Johanna Clara Quintus bij acte van 3 november 1796 het huis aan de burgemeester mr. Albert Hindrik van Swinderen en diens tweede echtgenote Johanna van Slingelandt. De koopprijs was intussen

Afb. 9. Schouw met flankerende kastenwanden in de rechter voorkamer van de eerste verdieping, daterend uit de vroege 18e eeuw.

Foto: Sikke-Bart Frieling.

Afb. 10. Onderwijs aan doofstomme kinderen in het begin van de 20ste eeuw.

Foto: Collectie Groninger Archiven.

gestegen tot f 14.000,-¹⁰. Burgemeester Van Swinderen heeft zijn huis niet lang bewoond; hij overleed in december 1802. In 1803 verkocht zijn zoon mr. Reneke de Marees van Swinderen, mede namens broers en zusters, het huis voor f 15.500,- aan de heer Pieter de Gavere en diens echtgenote Grietje van Olst¹¹.

In 1790 werd het Instituut voor Doofstommen door Henri Daniël Guyot (1753-1828) opgericht, dat werd gevestigd in de panden aan het Guyotplein en de Kleine Leliestraat. Pieter de Gavere verkocht het huis Guyotplein 3 op 16 november 1807 met een flinke winst voor f 19.500,- aan de "*Hoofddirecteuren van het Instituut tot onderwijzing van Doven en Stommen*". Dit huis werd in gebruik genomen als directeurswoning. Op de aangrenzende percelen werden in de loop van de 19e en 20ste eeuw onder meer een schoolgebouw en een internaat gebouwd. Bij de vele uitbreidingen werden ook gebouwen aan de Nieuwe Kijk in 't Jatstraat en de Nieuwe Boteringestraat in het complex geïntegreerd.

Uit het onderzoek van Lammert Muller bleek dat de meeste wanden van Guyotplein 3 in het begin of midden van de 19e eeuw werden behangen, waar ze voordien waren afgewerkt met pleisterwerk. Zo heeft hij onder meer kranten uit 1803 gevonden, die de ondergrond vormden voor behang. In het begin van de 19e eeuw werd ook een kleine rechthoekige erker met een plat dak tegen de voorgevel geplaatst. De aangrenzende kamer kreeg daardoor geen licht meer via de voorgevel. Daarom zijn in de westelijke zijgevel twee grote kozijnen met dubbele tuindeuren toegevoegd. Deze zijn omstreeks 1960 gewijzigd in de huidige lage pui en venster. De voorgevel werd in 1915 weer in oude staat hersteld, door de sloop van de vroeg-19e-eeuwse erker. Alleen de lichtere kleur baksteen verradt nu nog dat een deel van de gevel is vernieuwd.

In het midden van de 19e eeuw werd de interieurafwerking nogmaals gemonerniseerd, waarbij onder meer een aantal ruimten werd voorzien van stucpla-

10. Ibidem, 87.

11. Ibidem, 88. Mr. R. de Marees van Swinderen heeft aan de stad Groningen een geschilderd portret van Rabenhaupt ten geschenke aangeboden, dat zich toen vermoedelijk nog steeds in het huis bevond. Het portret kreeg een plaats in de vergaderzaal van de gemeenteraad.

fonds of houten plafonds. In deze kamers werden de sleutelstukken onder balken afgezaagd, zodat alleen klossen in de muren overbleven. De wanden werden voorzien van bespanningen en behang. De salon kreeg een rijke 19e-eeuwse uitmonstering, bestaande uit vensterbetimmeringen, een schouw en een stucplafond.

De vensters in de voorgevel kregen jaloezieluiken, die functioneerden als zonwering. Ook de waarschijnlijk in pleisterwerk uitgevoerde plint met een blokkenmotief dateerde vermoedelijk uit deze periode. Ook werden *“ter kwader ure, omstreeks 1845, in een tijd toen men geen oog had voor de schoone bouwkunst der 17e eeuw, de topgevel en de balustrade van het huis afgebroken”*¹², waardoor het pand een bescheidener voorkomen kreeg (afb. 11). Er bleven slechts twee schilddragende leeuwen behouden, die aan de einden van de goot geplaatst werden. De schilden waren blank *“als nawee der revolutiekoorts van 1795”*¹³.

Afb. 11. Voorgevel omstreeks 1910. De oorspronkelijke geveltop is in het midden van de 19e eeuw gesloopt. In de gootlijst bevindt zich een cartouche met de tekst “Ao 1627”. Links op de voorgrond is de vroeg-19e-eeuwse aanbouw zichtbaar, die in 1915 is gesloopt. Foto: Collectie Groninger Archieven.

Restauratie 1936-'39 en latere verbouwingen

In 1936-'39 hebben een restauratie en omvangrijke verbouwing plaatsgevonden door de bekende restauratiearchitect A.R. Wittop Koning. Bij deze restauratie vormde de reconstructie van de voorgevel in zijn 17e-eeuwse vorm de belangrijkste leidraad. De belangrijkste ingreep was het herstel van geveltop en de flankerende balustrades op de voorgevel naar oorspronkelijk model, zoals nog op vele prenten en afbeeldingen zichtbaar was. Het ontwerp hiervoor werd niet gemaakt door A.R. Wittop Koning, maar door A.L. Oger van het Rijksbureau voor de Monumentenzorg. De 19e-eeuwse plint is verwijderd en vervangen door metselwerk, dat zich nog steeds aftekent door een lichtere kleur. Verder werden in de voorgevel de luiken, ramen en de voordeur vervangen in een historiserende stijl. De eerste verdieping en top van de westelijke zijgevel zijn vernieuwd of voorzien van een klamp, waardoor een regelmatiger beeld ontstond.

12. Ibidem, 90.

13. Ibidem, 85.

Een forse volumevergroting werd bereikt door de verhoging van de eenlaags achterbouw tot twee bouwlagen met een plat dak. Hiervoor is het deels 17e-eeuwse en deels 18e-eeuwse lessenaardak van de achterbouw gesloopt. In de zij- en achtergevel werden verscheidene nieuwe vensters geplaatst.

In het interieur hebben enige wijzigingen in de indeling plaatsgevonden, waaronder de vergroting van de linker voorkamer op de begane grond. Het bestaande 19e-eeuwse stucplafond in deze kamer kwam te vervallen ten gunste van het plafond van balken en vloerdelen. De ontbrekende sleutelstukken zijn aangevuld met grenenhouten kopieën, waarvan het profiel afwijkt van de originelen¹⁴. Ook de kleurstelling van het interieur werd aangepast, waarbij voornamelijk lichte kleuren zijn toegepast waaronder beige, geel en oranjebruin (gehout). De laatstgenoemde kleurafwerking was te vinden in de keukenkast, waarbij opviel dat niet alleen de balken, de hardboardbeplating van de vloervelden tussen de balken maar ook de electriciteitleidingen waren geschilderd.

Omstreeks 1960 hebben grote onderhoudswerkzaamheden plaatsgevonden, waarbij de indeling is aangepast, nieuwe vensters en puien zijn aangebracht en de kleurstelling van het interieur is versoberd. Hierbij werden voornamelijk grijze en groengrijze kleuren toegepast. Na het vertrek van het Doveninstituut werd het gebouw in 1986 in gebruik genomen door de rechterlijke macht. Bij de verbouwing ten behoeve van deze nieuwe functie zijn de verlaagde plafonds, voorzetwanden en behangsels verwijderd. De balklagen zijn geschilderd in witte en lichtblauw-groene kleuren, zonder dat er rekening is gehouden met de historische kleurstelling. De historische kleurstelling is echter wel onderzocht door Lammert Muller.

Tussen 1996 en 1998 heeft opnieuw een verbouwing plaatsgevonden, waarbij onder meer de achterbouw uit 1937 is verhoogd en de indeling van de plattegrond en interieurafwerking zijn gewijzigd.

Conclusie

Ondanks de vele verbouwingen, wijzigingen en moderniseringen heeft het gebouw zijn 17e-eeuwse karakter goed behouden, met name in de massa, constructie en voorgevel. Opmerkelijk is dat de entree, de gang en het trappenhuis niet tot de eerste bouwphase van circa 1627 behoren, maar bij een tweede bouwphase omstreeks 1673. Daarmee is echter nog niet aangetoond dat de entree zich in de eerste bouwphase op een andere plaats bevond. In het midden van de 19e eeuw is de karakteristieke stenen topgevel gesloopt, waardoor het gebouw een zeer ondergeschikt karakter kreeg. Bij de restauratie van 1936/39 is de 17e-eeuwse situatie hersteld door reconstructie van de geveltop. De meeste veranderingen hebben aan de achterzijde plaatsgevonden, waarbij de twee smalle uitsteken uit de eerste fasen stapsgewijs zijn uitgebreid tot de huidige tweelaags aanbouw met een plat dak.

Literatuur:

- Bolt, M., "Nog eens Rabenhaupt en zijn huis aan de Ossenmarkt" in: *Groningsche Volksalmanak*, 1919, 21-44.
Feith, J.A., "Het huis van Rabenhaupt aan de Ossemarkt" in: *Groningsche Volksalmanak*, 1912, 83-90.
Hommes, H.L., 'Coenders van Helpen', *Jaarboek van het Centraal Bureau voor Genealogie*, 1963, 169-198.

14. Zie het artikel over sleutelstukken in dit jaarboek.